

ტრეფიკინგში „მინოდება-მოთხოვნის ბაზარი“ – რეალობა, საფრთხეები და მის შესამცირებლად მიმართული ტენდენციები (II ნაწილი)*

ასისტენტი-პროფესორი, სამართლის დოქ. *ირინე ხერხელიძე*,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ბ) ევროკავშირის მიერ „მოთხოვნის“ შესამცირებლად შემუშავებული რეგულაციები და მათი მნიშვნელობა

ამ მიმართებით საკითხზე ევროპულ სახელმწიფოთა გამოცდილების კვლევისას ვასკვნიტ, რომ აღნიშნულ პრობლემატიკაზე სწორედ მტკიცებულების აღმოჩენის სირთულეს უკავშირდება ის ფაქტი, რომ ევროკავშირის ნევრ-სახელმწიფოთა ნაწილმა ვერ მოახდინა „ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ ევროპის საბჭოს კონვენციის“ მე-19 მუხლის დებულების ასახვა თავის კანონმდებლობაში, რომელიც ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობისათვის იმ შემთხვევაში აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, თუ აღნიშნული ქმედება ჩადენილია იმის წინასწარი შეცნობით, რომ ეს პირი ადამიანით ვაჭრობის მსხვერპლია“.

ამ თვალსაზრისით დანაშაულის აღნიშნული კატეგორია განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს სისხლის სამართლის საქმის წარმოების პროცესუალური კუთხით, რამდენადაც „სისხლისსამართლებრივი დევნის მწარმოებელი ორგანოებისთვის შეიძლება ძნელი იყოს აღნიშნული ცოდნის დამტკიცება. ანალოგიური სირთულე წარმოიშობა ხოლმე სისხლის სამართლის სხვა დებულებებთან დაკავშირებითაც, რომლებიც მოითხოვს დანაშაულის არამატერიალური კომპონენტის მტკიცებულებას. თუმცა, მტკიცებულების აღმოჩენის სირთულე არ არის გადამწყვეტი არგუმენტი იმისათვის, რომ აღნიშნული ტიპის ქმედება არ ჩაითვალოს სისხლის სამართლის დანაშაულად.“¹

თავის მხრივ, ეს სტატია მოუწოდებს სისხლის სამართლის პროცესის იმგვარი მიმართულებით

განვითარებისკენ, რომელიც მაქსიმალურად უზრუნველყოფს მტკიცებულებათა აღმოჩენას აღნიშნულ საკითხზე ორგანიზებულ დანაშაულთან საბრძოლველად მისი დიდი მნიშვნელოვანებიდან გამომდინარე. მაგალითისათვის, ადამიანით ვაჭრობის თანამედროვე შემთხვევებთან ბრძოლის აშშ-ის გამოცდილებაში განსაკუთრებით აღსანიშნავია, 2010 წლის ნოემბერში, როდ-აილენდის ბორდელებში ჩატარებული გამოძიება, რომელმაც გამოავლინა ექვსი კრიმინალური დაჯგუფება, რომლებიც ეწეოდნენ ტრეფიკინგს სექსუალური ექსპლუატაციის მიზნით. ამ ოპერაციის შედეგად მოხდა ე. წ. „კლიენტების“ დაპატიმრება და სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა. ამგვარი ქმედებები საჭიროა იმისათვის, რომ შემცირდეს მოთხოვნა სექსუალური მომსახურების გამწვანებზე.²

ევროპულ სივრცეში ტრეფიკინგთან საბრძოლველი უპირველესი დოკუმენტი, როგორც აღინიშნა, არის ევროპის საბჭოს ტრეფიკინგის საწინააღმდეგო 2011/36/EU დირექტივა.³ პარალელურად, ამასობაში სხვადასხვა სფეროებში მიღებული პოლიტიკის განმსაზღვრელი ინსტრუმენტები ხელს უწყობენ ტრეფიკინგთან დაკავშირებული პრობლემების გადაჭრას.⁴ მათ შორის აღსანიშნავია ევ-

² Dill, Sara Elizabeth, Human Trafficking: A Decade's Track Record, Plus Techniques for Prosecutors and Police Moving Forward, 26 Criminal Justice Magazine, 2011, p. 18, 21.

³ Directive 2011/36/EU on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings and Protecting its Victims, Official Journal of the European Union, 15.04.2011, L 101, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

⁴ Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee And The Committee of The Regions. The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016, 19.6.2012 COM (2012) 286 final, 3, ხელმისაწვდომია: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_eu_strategy_towards_the_eradica

* მოცემული სტატია წარმოადგენს DGStZ-ის 2018 წლის მე-2 გამოცემის 37-ე და მომდევნო გვერდებზე გამოქვეყნებული სტატიის გაგრძელებას.

¹ ევროპის საბჭოს კონვენცია ადამიანებით უკანონო ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, განმარტებითი მოხსენება, §234.

როკავშირის კანონმდებლობა ადამიანის ვაჭრობის მსხვერპლთა უფლების შესახებ, რომლებიც ევროკავშირში ცხოვრობენ, ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციის თაობაზე და კანონმდებლობის სანქციებზე, რომლებიც გამოიყენება იმ დამქირავებელთა წინააღმდეგ, რომელთაც შეგნებულად აპყავთ სამუშაოზე ევროპაში არალეგალურად მყოფი მესამე ქვეყნის მუშები – კანონმდებლობა, რომელიც კომპლემენტალურად გამოიყენება ტრეფიკინგის ევროპულ დირექტივასთან ერთად.⁵ მიუხედავად აღნიშნული ინსტრუმენტებისა, საკითხთან ბრძოლას ჯერ კიდევ არ მიუღია ერთიანი სახე ევროპაში და, მით უფრო მეტ წინააღმდეგობას აწყდება მოთხოვნასთან გამკლავების და მასთან ბრძოლის საკითხი, თუნდაც, ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის კრიმინალიზაციის კუთხით, რაც კვლავ გამონკვევად რჩება ევროპულ სივრცეში.

აა) „მოთხოვნასთან“ ბრძოლის როლი და საშუალებები ტრეფიკინგის აღმოსაფხვრელ ევროპულ სტრატეგიაში

როგორც ტრეფიკინგის აღმოსაფხვრელად მართული ევროპის 2012-2016 წლების სტრატეგი-

tion_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

⁵ The Proposal for the Directive on the Rights of Victims (COM(2011) 275 final), action on violence against women, of which gender equality and anti-discrimination are fundamental elements, ხელმისაწვდომია: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0275_/com_com\(2011\)0275_en.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0275_/com_com(2011)0275_en.pdf) – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; An EU Agenda for the Rights of the Child (COM(2011) 0060 final), ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0060&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; The Action Plan on Unaccompanied Minors (COM(2010) 213 final), ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0213:FIN:EN:PDF> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; Directive 2009/52/EC on Sanctions against Employers who Knowingly Employ Illegally Staying Third-country Workers, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0052&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; The Proposal for a Directive on the conditions of entry and residence of third-country nationals for the purposes of seasonal employment (COM(2010) 379 final), ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0379:FIN:EN:PDF> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

აშია აღნიშნული, ზოგადად, საერთაშორისო არენაზე უკვე დაეთმო დიდი ყურადღება ტრეფიკინგთან საბრძოლველად მიმართულ საერთაშორისო მექანიზმებს. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოირჩევა პალერმოს ოქმი და ტრეფიკინგის ევროპული კონვენცია.⁶ რამდენად გასაკვირიც უნდა იყოს, სტრატეგიაში აღნიშნულია, რომ ყველა წევრ-სახელმწიფოს არ მოუხდენია ორივე სამართლებრივი ინსტრუმენტის რატიფიკაცია და მათ ეს უნდა გააკეთონ. ცხადია, საბჭო მოუწოდებს წევრ-სახელმწიფოებს მოახდინონ ყველა რელევანტური საერთაშორისო ინსტრუმენტის, შეთანხმებისა და სამართლებრივი ვალდებულების რატიფიკაცია, რომელიც უფრო ეფექტურს, კოორდინირებულს და თანმიმდევრულს გახდის ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლას.⁷ სტრატეგია ასევე ითვალისწინებს

⁶ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016, Brussels, 19.6.2012 COM(2012) 286 final, 4, ხელმისაწვდომია: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_eu_strategy_towards_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

⁷ UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, New York, 18 December 1979, Treaty Series, Vol.1249, 13, ხელმისაწვდომია: https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=ind&mtsg_no=iv-8&chapter=4&clang=en – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; UN Convention on the Rights of the Child, 20 November 1989, United Nations, Treaty Series, Vol.1577, 3, ხელმისაწვდომია: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtsg_no=IV-11&chapter=4&lang=en – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; ILO Forced Labour Convention, 1930 (No 29), ხელმისაწვდომია: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C029 – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; ILO Abolition of Forced Labour Convention, 1957 (No 105), ხელმისაწვდომია: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C105 – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; ILO Worst Forms of Child Labour Convention, 1999 (No 182) ხელმისაწვდომია: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C182 – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; and ILO Domestic Workers Convention, 2011 (No 189), ხელმისაწვდომია: https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C189 – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings

ხუთ პრიორიტეტულ მიმართულებას ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ საბრძოლველად და მათ შორის განსაკუთრებული ინტენსივობით გამოყოფს პრევენციის ფაქტორს, რომლის დროსაც მიუთითებს, რომ პრევენციისადმი თანმიმდევრულმა მიდგომამ უნდა მოიცვას სისხლისსამართლებრივი დევნა და დაცვა და უნდა ეხებოდეს ადამიანით ვაჭრობის ყველა სფეროს.

დოკუმენტში ნათქვამია, რომ პრევენციის საკითხი საჭიროებს გაფართოვებას ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) „ძირეული მიზეზების“ გათვალისწინებით, რომელიც ტრეფიკინგთან მიმართებით მონყვლადს ხდის ადამიანებს და რომ ამ „ძირეულ მიზეზებზე“ აქცენტირება უნდა იყოს ევროკავშირსა და მესამე ქვეყნებში ტრეფიკინგის პრევენციის ნამყვანი ასპექტი. პირველ რიგში აქ საუბარია თავად ქმედებაზე და იგულისხმება მოთხოვნის არსის გაგება და მისი შემცირება. საუკეთესო პრაქტიკის გაცვლა-გაზიარებამ, შესაძლოა, ხელი შეუწყოს ტრეფიკინგის ყველა ფორმაზე მოთხოვნის შემცირებას, სექსუალური ექსპლუატაციის ჩათვლით. ეს უნდა განხორციელდეს საჯარო ცნობიერების ამაღლების თვალსაზრისით, ისეთი კამპანიებით, რომლებიც გათვლილია კლიენტებზე და სერვისის მომხმარებლებზე და ხორციელდება კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის, ქცევის კოდექსის, ბიზნეს და ადამიანის უფლებების მეშვეობით, და ისეთი ინიციატივებით, რაც მიმართულია ბიზნესისთვის დამახასიათებელი მინოდების (მომარაგების) ჯაჭვიდან ტრეფიკინგის ამორიცხვისკენ. რათა გაზრდილიყო მოთხოვნის შემცირების აუცილებლობის გაგება, 2013 წელს მეშვიდე პროგრამის ფარგლებში ევროპის საბჭო ითვალისწინებდა კვლევის დაფინანსებას იმ მოთხოვნის შემცირების თაობაზე, რომელიც არსებობს ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებისა და საქონლით მომარაგებაზე, სექსუალური ექსპლუატაციის მსხვერპლთა ისეთი კატეგორიის ჩათვლით, როგორც ბავშვებია. ამ კვლევას საბჭოს 2016 წლის ანგარიშისთვის უნდა წარმოედგინა მასალები იმ სამართლებრივი ზომების თაობაზე, რომელიც ზოგიერთმა წევრმა-სახელმწიფომ მიიღო ტრეფი-

2012–2016, 19.6.2012 COM(2012) 286 final, 4, ხელმისაწვდომია: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_eu_strategy_towards_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

კინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის კრიმინალიზაციისთვის.⁸ თავის მხრივ, როცა იგივე დოკუმენტი ეხება ისეთ პრიორიტეტს, როგორც არის ტრეფიკიორთა გაზრდილი სისხლისსამართლებრივი დევნა, იგი ერთ-ერთ მექანიზმად აქ მიუთითებს ისეთ ქმედებას, როგორცაა პროაქტიული ფინანსური გამოძიების უზრუნველყოფა.

აუცილებელია იმის აღნიშვნაც, რომ სტრატეგია ერთ-ერთ პრიორიტეტად გამოჰყოფს: ცოდნის გაზრდას და ეფექტურ საპასუხო რეაქციას ტრეფიკინგის ყველა ფორმასთან დაკავშირებით წამოჭრილ პრობლემაზე, სადაც იგი ამ დანაშაულის გენდერულად სპეციფიურ ასპექტებზე აკეთებს აქცენტს და რომლის ცოდნაც აუცილებელია იმ პირებისათვის, რომელთაც ამ ტიპის დანაშაულთან და მის მსხვერპლთან პირველადი შეხება აქვთ და ამ ქმედებათა გამოძიებასა და სისხლისსამართლებრივ დევნას ახდენენ.

კერძოდ, დოკუმენტში აღნიშნულია, რომ ტრეფიკიორთა მუშაობის ტენდენციები, მოდელები და მეთოდები იცვლება ტრეფიკინგის ყველა ფორმასთან მიმართებით იმგვარად, რომ ადაპტირდება მოთხოვნისა და მინოდების ცვალებად მოდელებზე. ექსპლუატაციის ფორმები ხშირად შერწყმული და ჩახლართულია, რაც ართულებს დადგენას, თუ ექსპლუატაციის რომელ ფორმას დაექვემდებარა მსხვერპლი. ეს კიდევ უფრო ართულებს მსხვერპლის იდენტიფიკაციას. ამიტომ აუცილებელია სწრაფად გავიგოთ ასეთი ტენდენციები და უზრუნველყოთ შესაბამისი ეფექტური ქცევა. ამდენად, ძალიან მნიშვნელოვანია ისეთი ქმედება, როგორცაა ცოდნის განვითარება ტრეფიკინგთან მიმართებით მონყვლადი ჯგუფების გენდერული ასპექტის (განზომილების) შესახებ. 2013 წელს ევროკომისია მიზნად ისახავდა, განეხილათ ცოდნა ტრეფიკინ-

⁸ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016, 19.6.2012 COM(2012) 286 final, 8, ხელმისაწვდომია: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_eu_strategy_towards_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018; Article 23 of the 2011/36/EU Directive on trafficking in human beings, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:101:0001:0011:EN:PDF> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

გის გენდერული დიმენზიის თაობაზე, მათ შორის იმ საშუალებათა გამოხატვის გზის გენდერული სპეციფიკურობის გათვალისწინებით, რომლითაც ხდება ქალებისა და მამაკაცების გადაბირება და ექსპლუატაციაში ჩაბმა ტრეფიკინგის სხვადასხვა ფორმის განხორციელების გენდერული შედეგების ჩათვლით და ვიქტიმიზაციის კუთხით ქალთა და მამაკაცთა მონყვლადობის თვალსაზრისით არსებული პოტენციური სხვაობების შესახებ, და ამ სხვაობაზე გენდერის გავლენის შესახებ. ტრეფიკინგისა და მისი სხვადასხვა ფორმებისადმი მონყვლადობა განპირობებულია გენდერით. მაშინ როცა, ქალთა და გოგონათა ექსპლუატაცია სექს-ინდუსტრიაში მიმდინარეობს, შინამოსამსახურეობაში ან მომწველად მუშაობაში ვლინდება, მამაკაცებსა და ბიჭებს უფრო მეტად იყენებენ იძულებით შრომაში, განსაკუთრებით სოფლის მეურნეობაში, მშენებლობებზე, მაღაროებში, სატყეო მეურნეობის სექტორში და თევზჭერაში. გარდა ამისა, ქალები და მამაკაცები, შეიძლება, განსხვავდებოდნენ ტრეფიკინგის მოკლე და გრძელვადიან შედეგებში, ტრეფიკინგის ფორმისა და გენდერის მიხედვით. ასეთი მონყვლადი ჯგუფები იმყოფებიან ტრეფიკინგის დიდი რისკის ქვეშ. გენდერული პერსპექტივის გათვალისწინების უზრუნველსაყოფად, 2014 წელს კომისიას გათვალისწინებული ჰქონდა დაეფინანსებინა კვლევითი პროგრამები, რათა გაზრდილიყო ამგვარი მაღალი რისკ-ჯგუფების აღქმადობა და მისი ქმედებები და წევრ სახელმწიფოებს შორის თანამშრომლობა უფრო თანმიმდევრული ხასიათის გამხდარიყო მომავალში.⁹ ევროპაში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო მოთხოვნის შემცირების საკითხზე აქცენტის გაკეთებით ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის კრიმინალიზაციის შეფასებას და კანონმდებლობის განალიზებას წევრ-სახელმწიფოებში.

ჯერ კიდევ საერთაშორისო დონეზე CEDAW კომიტეტი განიხილავდა მოთხოვნის შემცირების

საკითხს ტრეფიკინგისა და მასთან დაკავშირებული ექსპლუატაციის ფართო კონტექსტში. საერთაშორისო და რეგიონალური პოლიტიკის წარმართველი დოკუმენტები ასევე ადასტურებენ, რომ სულ უფრო ფართოდ ხდება სახელმწიფოების მიერ მოთხოვნის შემცირების საჭიროების აღქმა, როგორც ტრეფიკინგის „ძირეული მიზეზის“ და როგორც მთავარი ფაქტორისა ნებისმიერ ეფექტურ პრევენციის სტრატეგიაში.¹⁰ ამ საკითხს ევროკომისიამ სპეციალური ანგარიში მიუძღვნა სახელწოდებით: „კომისიის ანგარიში ევროპარლამენტს და ევროსაბჭოს (2016), რომელიც აფასებს ეროვნულ დონეზე არსებული იმ კანონმდებლობის გავლენას ტრეფიკინგის პრევენციაზე, რომელიც აწესებს ტრეფიკინგის მსხვერპლთა ისეთი მომსახურებით სარგებლობის კრიმინალიზაციას, რომელიც ექსპლუატაციას წარმოადგენს ევრო პარლამენტისა და ევროსაბჭოს U2011/36/EU დირექტივის 23 (2) მუხლთან შესაბამისობით“, – სადაც გარკვევით არის გამოკვეთილი მოთხოვნის პრობლემის საკითხი ამ დანაშაულთან ბრძოლის კუთხით.¹¹

ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის კრიმინალიზაციის საკითხი დადგენილია U2011/36/EU დირექტივის მე-18 მუხლის (სათაურით „პრევენცია“) პირველი და მე-4 ნაწილებით, რომელიც აცხადებს: “(1)წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ყველა სათანადო ზომა, როგორც არის განათლება და მომზადება, რაც ხელს შეუწყობს მოთხოვნის შემცირებას ტრეფიკინგთან დაკავშირებული ექსპლუატაციის ყველა ფორმასთან მიმართებით. (4) იმისათვის რომ მოთხოვნის შემცირების მეშვეობით მოხდეს ტრეფიკინგის პრევენცია და მასთან ბრძოლა უფრო ეფექტურად წარიმართოს, წევრმა სახელმწიფოებმა უნდა გაითვალისწინონ, რომ საჭიროა ზომების მიღება, რათა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესდეს

⁹ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The EU Strategy towards the Eradication of Trafficking in Human Beings 2012–2016, 19.6.2012, COM(2012) 286 final, 14, ხელმისაწვდომია: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/the_eu_strategy_towards_the_eradication_of_trafficking_in_human_beings_2012-2016_1.pdf – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

¹⁰ Gallagher, Anne, *The International Law of Human Trafficking*, Cambridge University Press, 2010, p. 437.

¹¹ Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, Brussels, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

იმ მომსახურებით სარგებლობისათვის, რაც წარმოადგენს ექსპლუატაციას, ისე როგორც ეს მითითებულია მე-2 მუხლში, როდესაც დამნაშავემ იცის, რომ მომსახურების გამწევი პირი ტრეფიკინგის მსხვერპლია“.

ბბ) ევროკავშირის წევრ-სახელმწიფოთა მონაცემები მსხვერპლის მომსახურების მიღების კრიმინალიზაციის თაობაზე

თავიდანვე უნდა გაეცვას ხაზი იმას, რომ წევრ სახელმწიფოებს არ წარმოუდგენიათ ყოველმხრივ დამუშავებული ინფორმაცია იმის თაობაზე, თუ როგორ შეასრულეს მათ მსხვერპლის მომსახურების მიღების კრიმინალიზაციის სამართლებრივი ვალდებულება ზემოაღნიშნული დირექტივის 18 (4) მუხლის მოთხოვნადან გამომდინარე. წევრ-სახელმწიფოების პასუხთა ანალიზი უჩვენებს, რომ ანგარიშის შემუშავების დროისათვის ათმა წევრმა სახელმწიფომ დააწესა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ტრეფიკინგის მსხვერპლის ისეთი მომსახურებით სარგებლობისათვის, რომელიც ექსპლუატაციას წარმოადგენს და თხუთმეტმა კი მოახდინა ასეთი ქმედების მხოლოდ შეზღუდული და შერჩევითი კრიმინალიზაცია.¹² რაც შეეხება საქართველოს ქმედებას მოთხოვნის შემცირებასთან მიმართებით, ტრეფიკინგის ევროპული კონვენციის მე-19 მუხლთან შესაბამისობისათვის, როგორც უკვე აღინიშნა, სსკ-ს 2007 წელს დანაშაულად დაემატა ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობა 143³ მუხლით, იმ შემთხვევაში, როცა პირს შეცნობილი აქვს რომ მომსახურების გამწევი არის ტრეფიკინგის მსხვერპლი.¹³

ევროპულ სამართლებრივ სივრცეში კი ტრეფიკინგის ევროპული დირექტივის 18(4) მუხლის ვალდებულების გათვალისწინებით, სახელმწიფოებ-

მა შეზღუდული ინფორმაცია წარმოუდგინეს კომისიას ალტერნატივების არსებობაზე ისეთ შემთხვევებში, როცა არ არსებობს ეროვნული ლეგალური მექანიზმი ტრეფიკინგის მსხვერპლის მიერ განუხლები სერვისების კრიმინალიზაციისათვის. კომისიისათვის მიწოდებული ინფორმაცია უჩვენებს, რომ წევრ სახელმწიფოებს განსხვავებული ხედვა და პრაქტიკა აქვთ. ყველა წევრ სახელმწიფოში, სადაც არსებობს ეროვნული ზომები, რომლებიც სისხლისსამართლებრივ დანაშაულად აცხადებენ ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობას, ამგვარი დებულება მოიცავს მხოლოდ იმ პირებს, რომელიც პირდაპირ ანუ შეგნებულად იყენებენ ასეთ სერვისებს.¹⁴ ამასთან დაკავშირებით, კონვენციის განმარტებითი ბარათი აღნიშნავს, რომ, მიუხედავად სისხლისსამართლებრივი დევნის მწარმოებელი ორგანოებისთვის ძნელად დასამტკიცებელი ცოდნის ელემენტისა, მტკიცებულების აღმოჩენის სირთულე არ უნდა გახდეს დამნაშავის დაუსჯელობის მიზეზი.¹⁵ ამ კონტექსტში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შეზღუდვა მხოლოდ იმ შემთხვევებით, სადაც მომსახურების მიმღებს აქვს პირდაპირი ცოდნა და შეგნება იმისა, რომ მომსახურების გამწევი ტრეფიკინგის მსხვერპლია, ძალიან მაღალ თამასას აწესებს ამ პირთა წარმატებული სისხლისსამართლებრივი დევნის მისაღწევად.

გგ) „მოთხოვნის“ წყაროს ეკონომიკური და სოციალური საფუძვლები

ევროპის უსაფრთხოების დღის წესრიგში კომისიის მიერ მითითებულია, დამის კვლევებსა და ანგარიშში განმეორებითად აქცენტირებულია საკითხი იმის თაობაზე, რომ ტრეფიკინგს, როგორც სერიოზულ, საერთაშორისო და ორგანიზებულ და-

¹² Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 3, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

¹³ ლეკვეიშვილი, მზია/თოდუა, ნონა, წიგნში სისხლის სამართლის კერძო პირველი ნაწილი, ავტორთა კოლექტივი, 2016, გვ. 279.

¹⁴ Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 5, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

¹⁵ ევროპის საბჭოს კონვენცია ადამიანებით უკანონო ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ, განმარტებითი მოხსენება, §234.

ნაშაულს, უდიდესი სოციალური და ეკონომიკური დატვირთვა გააჩნია. იგი იმართება ყველა სახის ექსპლუატაციის მოთხოვნით და მაღალი სარგებლით. სარგებელი, ორივე, როგორც ლეგალურ, ისე არალეგალურ ეკონომიკაში, მიიღწევა მოთხოვნისა და მიწოდების ურთიერთკავშირით, რომელსაც აუცილებლად უნდა მიექცეს ყურადღება, თუ ტრეფიკინგის დანაშაულის აღმოფხვრა გვსურს. ასეთ მოთხოვნაზე ყურადღების მიპყრობა და მოთხოვნის შემცირება ტრეფიკინგის ევროპული დირექტივის სამართლებრივ ვალდებულებას წარმოადგენს და მიზნად ისახავს მოსალოდნელი ზიანის თავიდან აცილებას გარემოს იმგვარად შეცვლით, რომ შემცირდეს ადამიანთა ტრეფიკინგის ჩადენის სტიმული. „სერვისის მომხმარებელთა იდენტიფიკაცია, ქმედება, რომელიც კატეგორიულად მოითხოვება თავად მსხვერპლთა მიერ,“ – განსაკუთრებით არის გამოყოფილი.¹⁶ ამ კონტექსტში მოთხოვნა მოიცავს ყველა პირს, ჯგუფს ან იურიდიულ პირს, რომელთა საქმიანობა მიზნად ისახავს მსხვერპლის ექსპლუატაციის გზით შემოსავლის მიღებას სხვადასხვა დონეზე, რომლებიც ახდენენ მსხვერპლის პირდაპირ გამოყენებას და ცუდად მოპყრობას, ისევე როგორც ეხება მათ, ვინც მოქმედებს ამ ქმედების ხელისშემწყობად და ზოგადად მათ, ვინც აფუძნებს და ხელს უწყობს ამგვარი შესაძლებლობების ხელშემწყობი გარემოს განვითარებას. ის ბიზნესები, რომლებიც იყენებენ ტრეფიკინგის მსხვერპლს და ამით სარგებელს ნახულობენ მხოლოდ კრიმინალური ორგანიზაციებით არ შემოიფარგლება და ხშირად მოიცავს ლეგიტიმურ ბიზნესთა ჯაჭვსაც.¹⁷

¹⁶ Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 9, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

¹⁷ Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 9, ხელმისაწვდომია:

მოთხოვნის შემდეგი წყარო არიან მომხმარებლები, რომლებიც შეიძლება იყვნენ მსხვერპლის მიერ წარმოებული პროდუქციის შემძენი პირები იმის გაუაზრებლად, თუ როგორ შეიქმნა ეს პროდუქცია, ან პირები, რომელთაც არ იციან რომ იყენებენ ტრეფიკინგის მსხვერპლს, ან რომლებიც უგულვებელყოფენ ტრეფიკინგისა და იძულებითი შრომის/სექსუალური ექსპლუატაციის ამკარა ნიშნებს, როგორცაა პროდუქციისა თუ სერვისის ძალიან დაბალი ფასი ან ძალადობისა და დაშინების ნიშნები. ამასთან მიმართებით, აღნიშნული ანგარიში თავს იკავებს ისეთი ტერმინის გამოყენებისგან, როგორც არის „კლიენტი“ სექსუალური ექსპლუატაციისათვის ტრეფიკინგის კონტექსტში, ეხება ეს სრულწლოვანს თუ ბავშვს, რამდენადაც ასეთი ტერმინოლოგია კიდევ უფრო ამძაფრებს იმ ნუხილის, შეურაცხყოფასა და ძალადობას, რასაც განიცდიან ტრეფიკინგის მსხვერპლები.¹⁸

როგორც გაცხადებულია კომისიის თანამშრომელთა სამუშაო დოკუმენტში, რომელიც თან ახლავს აღნიშნულ ანგარიშს: „ტრეფიკინგის აღმოფხვრის საბოლოო მიზანი მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნება მიღწეული, თუ პირველ რიგში მოვახდენთ ამ დანაშაულის პრევენციას და გამოვიყენებთ ევროპულ და ნაციონალურ დონეზე ხელმისაწვდომ ინსტრუმენტებს [...] ეს ნიშნავს არა მხოლოდ „ძირეული მიზეზების“ საკითხზე ყურადღების მიქცევას, რომლებიც ადამიანს უფრო მონყვლადს ხდის ტრეფიკინგისათვის – როგორცაა სიღარიბე, გენდერული უთანასწორობა და ქალთა მიმართ ძალადობა, ეთნიკური დისკრიმინაცია, სოციალური მარგინალიზაცია, უკანონო მიგრაცია – არამედ გულისხმობს ასევე იმის უზრუნველყოფას, რომ სისხლისსამართლებრივი მართლმსაჯულების წინაშე წარსდგენენ ისინი, ვინც სარგებელს ნახულობენ

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

¹⁸ Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 9, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

ბენ ამ დანაშაულისგან და ახდენენ მსხვერპლის ექსპლუატაციას“.¹⁹

ტრეფიკინგს არ გააჩნია სამართლებრივი ან მორალური სახე. იგი არის უმძიმესი დანაშაული და ადამიანის ღირსების სერიოზული შეზღავანვა, რომელიც თავისთავად იკრძალება ევროკავშირის ძირითად უფლებათა ქარტიის 5(3) მუხლით. მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის კრიმინალიზაციის არარსებობა, განსაკუთრებით ისეთ შემთხვევებში, სადაც პირს შეცნობილი აქვს რომ ის ადამიანი, რომლის მომსახურებითაც იგი სარგებლობს, შეიძლება ტრეფიკინგის მსხვერპლი იყო, პრობლემის წინააღმდეგ მიმართულ ბრძოლას ნაკლებ ეფექტურს ხდის და აფერხებს 2011/36/EU დირექტივის მიზნების მიღწევას. მაშინაც კი, თუ ეროვნული კანონმდებლობა დანაშაულად არ მიიჩნევს ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობას, ფაქტი სახეზეა: მსხვერპლები არაერთგზის არიან გაუპატიურებული, მენტალურად და ფიზიკურად შეურაცხყოფილნი, განიცდიან მათი თავისუფლების, ღირსების, სექსუალური თვით-გამორკვევის, სხეულებრივი მთლიანობის დარღვევებს.²⁰

დღ) „მოთხოვნის“ კავშირი სტერეოტიპებით

განპირობებულ დისკრიმინაციასთან

ყოველივე ამის მერე, ისიც აუცილებლობით აღსანიშნავია, რომ მოთხოვნა დაკავშირებულია აშკარა დისკრიმინაციასთან, კავშირი მოთხოვნასა და დისკრიმინაციას შორის (სქესობრივი დისკრიმინაცია) მნიშვნელოვანია. მოთხოვნა ტრეფიკინგის კონტექსტში ხშირად ყალიბდება და ფორმულირდება დისკრიმინაციული და კულტურული

შეხედულებების და რწმენის მიხედვით. ქალები, შესაძლოა, მიჩნეულ იყვნენ ამათუიმ სახის ექსპლუატაციისათვის მეტად ხელსაყრელ მსხვერპლებად, რადგან უფრო სუსტებად ითვლებიან და სავარაუდოდ, ნაკლებად დაიცავენ თავს ან ნაკლებად მოითხოვენ საკუთარი უფლებების დაცვას. გარკვეული ეთნიკური ან რასობრივი კუთვნილების გამო შესაძლოა ადამიანები გახდნენ ტრეფიკინგთან დაკავშირებული ექსპლუატაციის სამიზნე, გამომდინარე რასისტული და კულტურის ნიშნით დისკრიმინაციული შეხედულებიდან სექსუალობასთან, მორჩილებასა და შრომის უნართან მიმართებით.“ სახელმწიფოს მცდელობისას, დაანესოს მოთხოვნის შემცირების ვალდებულება, ფოკუსირება უნდა მოხდეს დისკრიმინაციულ შეხედულებებზე და რწმენაზე, განსაკუთრებით კი ისეთებზე, რომელიც მიმართულია ქალებზე და მიგრანტებზე. სამართალმა და პოლიტიკამ, რომელიც დისკრიმინაციის ინსტიტუციონალიზაციას ახდენს, შეიძლება, ასევე წარმოშვას მოთხოვნა, ისევე როგორც ეს შეიძლება გამოიწვიოს სახელმწიფოთა ნაწილის წარუმატებელმა ბრძოლამ დისკრიმინაციულ შეხედულებასთან, პრაქტიკასა და რწმენასთან.²¹ ამ პერსპექტივიდან, სამაგალითოა შვედეთი, რომელიც განსხვავებულად მიუდგა საკითხს და მომხმარებელთა კრიმინალიზაციასთან ერთად, საკითხის გენდერული ასპექტიც გაითვალისწინა. შვედეთმა მიიჩნია, რომ იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ მსხვერპლებზე მოთხოვნა იქმნება ლეგალიზებული ან ტოლერირებული პროსტიტუციით, ერთადერთი გამოსავალი არის ქალების გათავისუფლება პროსტიტუციისთვის პასუხისმგებლობისგან. მართლაც, შვედური მოდელი წარმოადგენს ამ შეხედულების კანონმდებლობაში გამტარებელს. აღნიშნულ მოდელს ასევე უწოდებენ „შვედეთის 1999 წლის ქალის წინააღმდეგ მიმართული ძალადობის ბილს.“ იგი ერთ-ერთი პირველი აქტია, რომელიც ეხება პროსტიტუციაზე მოთხოვნის საკითხს, მოვლენას, რომელსაც მივყავართ სექსუალური ექსპლუატაციის ფორმით განხორციელებულ ტრეფიკინგამდე. კანონის ამ მიზანს შვედეთის კანონმდებლობა აღწევს იმ სამიზნე ჯგუფზე აქცენტირებით, რომელსაც ე. წ. სექსუალური მომსახურების მიმღები მამაკაცები წარმოადგენენ. კანონის ეს აკრძალვა პროს-

¹⁹ Commission Staff Working Document Accompanying the document Report on the progress made in the fight against trafficking in human beings trafficking in human beings and protecting its victims, COM(2016) 267 final, SWD(2016) 159 final, 39, ხელმისაწვდომია: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/commission_staff_working_document.pdf – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

²⁰ G Report from the Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 10, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

²¹ Gallagher, Anne, The International Law of Human Trafficking, 2010, p. 438-439.

ტიტუციას აცხადებს არასასურველ სოციალურ ფენომენად და ყველანაირი პასუხისმგებლობისგან ათავისუფლებს მეძვე ქალებს.²² შვედეთში პოლიციის მიზანს წარმოადგენს ქალთა პროსტიტუციის „ბაზრის განადგურება“. მათი მიზანია შეუძლებელი გახადონ პროსტიტუციის ბიზნესით „ფულის კეთება“.²³ ზოგადად, შვედური მოდელი ფოკუსს აკეთებს კომერციულ სექსუალურ მომსახურებაზე მოთხოვნის აღმოფხვრაზე, რომელიც ასაზრდოებს ტრეფიკინგს და ასევე ხაზს უსვამს გენდერული თანასწორობის უზრუნველყოფას.

რაც შეეხება ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით კრიმინალიზაციის ზოგად შეფასებას ევროპულ ქვეყნებში, ანგარიში გვიჩვენებს, რომ მხოლოდ სახელმწიფოთა შეზღუდულმა რაოდენობამ წარმოადგინა ამგვარ კანონთა შეფასება ან მსგავსი კვლევა(მაგალითად: ფინეთი, შვედეთი). შვედეთმა შეატყობინა კომისიას, რომ სექსუალური სერვისების შეძენის აკრძალვის თაობაზე გამოკითხვის ანგარიში 2010 წელს გამოქვეყნდა. ძირითად მიგნებებს შორის აღმოჩნდა შემდეგი: (ა) განახევრდა ქუჩის პროსტიტუცია; (ბ) პროსტიტუციის ახალ არენად იქცა ინტერნეტი; (გ) სექსუალური სერვისების შესყიდვის აკრძალვამ წინააღმდეგობა გაუწია ორგანიზებული დანაშაულის დამკვიდრებას; და (დ) საზოგადოების მხარდაჭერა ასეთი აკრძალვის მიმართ იზრდება. უფრო მეტიც, მოსალოდნელია, რომ განხორციელდება გამოკითხვა ტრეფიკინგთან ბრძოლის წინააღმდეგ მიმართულ საშუალებათა თაობაზე, რომელიც აფასებს ტრეფიკინგის სისხლისსამართლებრივი სანქციით დასჯით გამოყენებას და რომელიც, ასევე, დაწვრილებით განიხილავს, როგორ იძიებენ სამართალდამცავები ტრეფიკინგის დანაშაულს და რა მექანიზმით უმკლავდებიან ასეთ შემთხვევებს.

ფინეთმა წარმოადგინა კვლევა, უზენაესი სამართლოს პრეცედენტული გადაწყვეტილების

მიხედვით ე. წ. ნაწილობრივი კრიმინალიზაციის შესახებ, როცა ტრეფიკინგის მსხვერპლთაგან სექსუალური მომსახურების ყიდვას ეხება საქმე. კვლევამ დაასკვნა, რომ მთავარი პრობლემა კანონმდებლობის გამოყენებაში იყო სექსობრივი ექსპლუატაციის მსხვერპლის მიმართ ცუდი მოპყრობის შემთხვევათა მხოლოდ დაბალი მაჩვენებლით აღმოჩენა-გამოვლენა, გამოძიება და დასჯა.²⁴ შესაბამისად, აღნიშნულ საკითხებთან გასამკლავებლად, ყველაზე ბასრი იარაღი ამ ქმედებებთან ინოვაციური საგამოძიებო მეთოდებით ბრძოლა და სისხლისსამართლებრივი დევნა იქნება.

III. დასკვნა

როგორც ზევით გაკეთებულმა ანალიზმა გვიჩვენა, „მოთხოვნა-მიწოდების ბაზარი“ კომპლექსური მოვლენაა და ადამიანებით ვაჭრობის გარდა, იარაღით ვაჭრობასა და ნარკოტიკებით ვაჭრობასაც უკავშირდება. ამდენად, მნიშვნელოვანია გამოძიებისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის იმ ახალი მეთოდების გაანალიზება, რომლებიც საჭიროა მოთხოვნის არსებითად შემცირებისათვის.²⁵

ზოგადად, ბევრი ზომა არსებობს სახელმწიფოს მხრიდან ტრეფიკინგის წინააღმდეგ საბრძოლველად, როგორც არის ეფექტური გამოძიება, სისხლის სამართლებრივი დევნა და დამნაშავის მსჯავრდება. ამ თვალსაზრისით, საერთაშორისო ვალდებულებები, როგორც წესი, ზოგადი ფორმით არის ფორმულირებული, რათა საშუალება მიეცეთ ნევრ სახელმწიფოებს შეიმუშაონ ისეთი ლეგალური ინსტრუმენტი, რომელიც ყველაზე მეტად მოერგება მათ ეროვნულ სისტემასა და კონტექსტს. თუმცა, ამ ზომების გატარებამ, ფაქტობრივად უნდა

²² Raymond, Janice G./D’Cunha, Jean/Dzuhayatin, Siti Ruhaini/Hynes, Patricia H./Rodriguez, Ramirez, Zoraida/Santos, Aida, A comparative study of women trafficked in the migration process (Patterns, Profiles and Health Consequences of Sexual Exploitation in Five Countries: Indonesia, the Philippines, Thailand, Venezuela and the United States), p. 221-222.

²³ Hughes, Donna M., The Demand Side of Sex Trafficking, Gender and Trafficking in Post-Soviet Space: A Case Study of Violation of Human Rights, 2007, p. 27.

²⁴ Report from The Commission to the European Parliament and the Council assessing the impact of existing national law, establishing as a criminal offence the use of services which are the objects of exploitation of trafficking in human beings, on the prevention of trafficking in human beings, in accordance with Article 23 (2) of the Directive 2011/36/EU, 2.12.2016 COM(2016) 719 final, 6, ხელმისაწვდომია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0719&from=EN> – უკანასკნელად ნანახია: 7.11.2018.

²⁵ Dill, Sara Elizabeth, Human Trafficking: A Decade’s Track Record, Plus Techniques for Prosecutors and Police Moving Forward, 26 Criminal Justice Magazine, 2011, p. 18, 20.

მოახდინოს ამ სამართლებრივი ინსტრუმენტებით დადგენილი უფლებების რეალური რეალიზაცია. ამ უფლებებით სარგებლობა ინდივიდუალურ უფლებებში სახელმწიფოს ჩარევისგან დაცვის უფლების მიღმაა, რათა მოიცვას სახელმწიფოს მხრიდან ეფექტური დაცვა ინდივიდუალურად მოქმედ პირთა ისეთი ქმედებების წინააღმდეგ, რომლებიც ხელს უშლიან პიროვნების მიერ ამ უფლებებით სარგებლობას. ეს ხშირად ჩამოყალიბებულია, როგორც „ჯეროვანი გულისხმიერების“ მოვალეობის განხორციელება სახელმწიფოს მხრიდან, რომელიც აფუძნებს „ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების, დასჯის, გამოძიების და მისით მიყენებული ზიანის გამოსწორების ვალდებულებას, იქნება ეს ჩადენილი კერძო პირებისა თუ ორგანიზაციების მიერ. „ჯეროვანი გულისხმიერების“ სტანდარტი მოითხოვს, რომ სამართალწარმოების პროცედურები იყოს ეფექტური და ჰქონდეს შემაკავებელი ეფექტი დანაშაულის პრევენციისათვის.²⁶

სახელმწიფოს მიერ „ჯეროვანი გულისხმიერების“ სტანდარტის შესრულებად ჩაითვლება ასევე ამ სახის დანაშაულის სათანადო გამოძიება და ეფექტური სისხლის სამართლებრივი დევნა და შემდგომი პრევენციისათვის მისი გენდერულად სენსიტიური ხასიათის მხედველობაში მიღება. ამდენად, მსოფლიო კვლევების მიხედვით, თუმცა ტრეფიკინგში ექსპლუატაციის სხვადასხვა ფორმები არის გამოვლენილი სრულწლოვან და არასრულწლოვან მსხვერპლთა მიმართ, მათი იდენტიფიკაციის მეთოდები აქცენტს ისევ სრულწლოვან ქალთა სექსუალურ ექსპლუატაციაზე აკეთებს. სამართალდამცავთა ძალისხმევა გაზრდილია და გახდა უფრო სტრატეგიული და პროაქტიული. სამართალდამცავები სულ უფრო მზარდი ტემპით გადადიან რეაქტიული სტრატეგიიდან უფრო პროაქტიულ მიდგომაზე, როგორც არის გამოძიება და ზედამხედველობა, ხშირ შემთხვევაში კოორდინირებული სხვადასხვა ქალაქებსა და ქვეყნებს შორისაც კი. მართალია ეს მიდგომა უფრო ბევრ დროს მოითხოვს, და შესაძლოა, მოკლევადიან პერსპექტივაში ნაკლები კრიმინალი გამოავლინოს, მიუხე-

დავად ამისა, – გრძელვადიან პერსპექტივაში ის მაინც უფრო ეფექტურია დამნაშავეთა დაკავებისა და სისხლის სამართლებრივი დევნის თვალსაზრისით. პოლიციის ექსპერტები ხაზს უსვამენ, რომ დამნაშავეთა დიდი რაოდენობის თანაფარდობა გამოძიებათა დიდ რაოდენობასთან – უკეთესი, გაუმჯობესებული ხარისხის გამოძიებაზე მეტყველებს. მხოლოდ ადგილობრივ კრიმინალთა სამიზნეში ამოღების გარდა, ამგვარი სტრატეგია მიზნად ისახავს მთლიანი ქსელის დაშლა-განთავსებას. სხვა ინოვაციური სტრატეგიებიც სწრაფად უნდა განვითარდეს და ოპერატიულად შეფასდეს, თუ ჩვენს მიზანს ორგანიზებული კრიმინალური დაჯგუფებების მიერ განხორციელებული ადამიანთა ვაჭრობის ეფექტური შემცირება და მისი თავიდან აცილება წარმოადგენს.²⁷

ტრეფიკინგის დანაშაულის კრიმინოლოგიური აღწერა, ასევე, გვკარნახობს რომ არ უნდა მოხდეს ბორდელებისა და პროსტიტუციის ბიზნესში ჩართული წრის ფაქტორის იგნორირება, რადგან სამართალდამცავები შეძლებენ უფრო დიდ და ფართო სამიზნეზე გასვლას გადარჩენილი ან თავდაღწეული მსხვერპლების ანგარიშების გამოყენებით, ჩანერგილი სამართალდამცავი აგენტით და სტრატეგიულად მომზადებული ინფორმატორებით.²⁸ ამასთან, ტრეფიკინგთან ბრძოლისა და მისი სისხლისსამართლებრივი გამოძიების და დევნის უახლესი მეთოდების გამოყენების დროს უყურადღებოდ არ უნდა დავტოვოთ და უნდა ვაღიაროთ გენდერული შტრისის მკაფიო არსებობა სექსუალური ექსპლუატაციის საკითხთან მიმართებით, რაც დამახასიათებელია ტრეფიკინგის შემთხვევათა უმრავლესობისათვის.

იძულებით პროსტიტუციას და ტრეფიკინგს იმიტომ აქვს ადგილი, რომ მისი მსხვერპლები მეორეხარისხოვან მოქალაქეებად არიან მიჩნეული, ადამიანებად, რომელთაც არ გააჩნიათ უფლებები, და რომლებიც დაუფიქრებლად შეიძლება დაექვემდებარონ არაადამიანურ მოპყრობას. სწორედ სოციალური აღქმა და გენდერული უთანასწორობა წარმოშობს ნაყოფიერ ნიადაგს ტრეფიკინგის-

²⁶ Kelemen, Katalin/Johansson, Märta C., Still Neglecting the Demand That Fuels Human Trafficking: A Study Comparing the Criminal Laws and Practice of Five European States on Human Trafficking, Purchasing Sex from Trafficked Adults and from Minors, 21 European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 2013, 247, 251.

²⁷ Surtees, Rebecca, Traffickers and Trafficking in Southern and Eastern Europe, 5 European Journal of Criminology, 2008, p. 39, 62-63.

²⁸ Dill, Sara Elizabeth, Human Trafficking: A Decade's Track Record, Plus Techniques for Prosecutors and Police Moving Forward, 26 Criminal Justice Magazine, 2011, p. 18, 23.

თვის, რამდენადაც ქვეყნებში, სადაც ყველაზე მეტად პურიტანული და სექსუალურად კონსერვატიული საზოგადოებაა (ინდოეთი, პაკისტანი, ირანი), დისპროპორციულად მაღალია იძულებითი პროსტიტუციის რიცხვი. მიუხედავად იმისა, რომ ზოგ შემთხვევაში პროსტიტუციაში ქალი შეიძლება ნებითაც იყოს ჩართული, – ძირითადად, ეკონომიური გადარჩენისთვის, – ტრეფიკინგის დროს განცდილ ექსპლუატაციას არავინ არასდროს დასთანხმდება საკუთარი ნებით, არავინ შეეგუება მონობის მსგავს მდგომარეობაში ყოფნას, რასაც ტრეფიკორები ეწევიან თავიანთი მსხვერპლის გასაკონტროლებლად.²⁹

ამ პერსპექტივიდან, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მოთხოვნა – მიწოდების საკითხთან ბრძოლა. როგორც დავინახეთ, ეს არის ერთგვარი ჯაჭვი, რომელიც გამოიხატება, ერთის მხრივ, სხვადასხვა სამართლებრივი თუ საგანმანათლებლო მეთოდებით მოწოდება-მოთხოვნის ბაზრის შემცირებასა და მეორეს მხრივ, ამ „ბაზარში„ ჩართულ ექსპლუატირებულთა განსაკუთრებული საჭიროებების გათვალისწინებაში და ბაზრის მომხმარებელთა ეფექტურ სისხლისსამართლებრივ დევნაში, რის საფუძველსაც, პირველ რიგში, ასეთი ქმედების კრიმინალიზაცია წარმოადგენს. თუმცა, ამ სახის დანაშაულის სისხლისსამართლებრივი გამოძიება და დევნა არა მხოლოდ კონკრეტული დანაშაულის (ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობა) გახსნისა და მასზე მართლმსაჯულების აღსრულების კუთხით არის მნიშვნელოვანი, არამედ მას დიდი დატვირთვა ენიჭება პროცესუალური და სტრატეგიული თვალსაზრისით, რადგან, შესაძლოა, ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის საქმის გამოძიების დროს მიღებულ იქნეს ისეთი ინფორმაცია, რომელიც ხელს შეუწყობს მთლიანად ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულებრივი დაჯგუფების დაშლას და მათ წინააღმდეგ ბრძოლას. ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის საქმის ძიებისას, შესაძლოა მოხდეს მიწოდება – მოთხოვნის ბაზრის მომმარაგებელი და გამაკონტროლებელი კიდე უფრო ფართო წრის გამოვლენა, რომლებიც, თავის მხრივ, შესაძლოა, ამ მოთხოვნა – მიწოდების

ბაზარს არა მარტო ადამიანებით, არამედ იარაღითაც და ნარკოტიკებითაც ამარაგებდნენ.

²⁹ Dill, Sara Elizabeth, Human Trafficking: A Decade's Track Record, Plus Techniques for Prosecutors and Police Moving Forward, 26 Criminal Justice Magazine, 2011, p. 18, 26.